

Die dingen doen die elders niet kunnen

Polemiek is zeker niet de sterkste kant van de Vlaming. Een discussie op gang brengen, b.v. omtrent repertoiretheater — ook al zendt de werkelijkheid quasi dagelijks signalen uit die erop wijzen dat deze discussie aan de orde én noodzakelijk is — blijft een taaie bedoening. Nochtans is het voeren van deze discussie een eerste voorwaarde om te komen tot het formuleren van die artistieke en beleidsmatige opties die nodig zijn om aan de veranderde realiteit tegemoet te komen.

Een dieper ingaan op de discussie maakt meteen ook duidelijk dat men niet over ontwikkelingen of veranderingen in een segment van de theaterpraktijk — in casu het repertoiretheater — kan spreken, zonder de totaliteit van het veld in deze dialoog te betrekken.

In dit artikel willen we een bijdrage leveren tot de opbouw van een nieuwe woordenschat nodig om de huidige realiteit te kunnen beschrijven, en een aantal verbanden leggen tussen diverse facetten van de problematiek.

Aflossing van de wacht

In de vorige bijdrage (*Etcetera* 24, *Gezocht: Profiel van een gezelschap*) gingen we reeds in op de vaststelling dat de 'gewone' doorstroming van de marge naar het centrum al een tijd werd opgeschort en dat dit aanleiding heeft gegeven tot het ontstaan van een middenfunctie, die noch tot het establishment, noch tot de marginaliteit behoort. Deze 'middengroepen' waarin we toen o.a. BMC, Arca en De Tijd onderbrachten, willen wel graag met 'grote middelen' gaan werken, maar lijken niet direct bereid hiervoor de eigen autonomie op te geven en in een A-gezelschap te stappen. Enerzijds omdat ze de aldaar gegroeide structurele situatie terecht als fnuikend ervaren voor een permanente artistieke werking, anderzijds omdat de poorten van deze gezelschappen nooit écht voor hen werden opengezet; met 'echt' bedoelen we: met inbegrip van de tegemoetkoming aan een aantal basisvoorwaarden die deze middengroepen, of beter, hun artistieke woordvoerders bij een dergelijke overgang — zo hopen wij toch — zouden stellen.

Vandaag bestaat er in KNS betwisting over een verlenging van het mandaat van Ivonne Lex; in het NTG loopt de Jef Demedts-periode binnenkort ten einde; in KVS is Nand Buyl niet meer zo ver van zijn pensioen af.

In een situatie van 'normale doorstroming' zou dit probleem van de opvolging snel geklaard zijn. Waarom niet: Ivo Van Hove in KNS, Herman Gilis in NTG en Luk Perceval in KVS, om maar wat te zeggen. Maar staan zij werkelijk klaar om de taak op zich te nemen? We komen hierop zo dadelijk nog terug.

De sfeer van onvolwassenheid, roddel en non-sérieux waarin de 'besprekingen' omtrent het invullen van de KNS-directie vandaag gevoerd wordt, laat echter vermoeden dat 'simpele oplossingen' nog niet voor de hand liggen.

Maar de discussie gaat om veel meer dan om een simpele aflossing van de wacht. Zeker, het overnemen van de grote structuren door artistieke krachten uit het huidige middenveld, zou zijn voordelen hebben: verjonging van de gezelschappen, actualisering van de vormgeving, ontwikkeling van het professioneel niveau, dynamisering van vergrijsde situaties, enz. Maar toch zouden hiermee de essentiële vragen i.v.m. de functie van dit soort repertoiretheater vandaag niet beantwoord zijn.

Misschien moeten we om de hele discussie verder te helpen wel even onze aandacht richten op de gewijzigde inhoud die we vandaag aan het begrip 'theaterauteur' moeten toekennen. Meer en meer komen belangrijke voorstellingen tot stand, waarbij niet een tekstschrijver, maar een regisseur, een choreograaf, een plastisch kunstenaar e.a. de initiële én essentiële creatieve inbreng leveren en zich meestal bedienen van een grote diversiteit aan artistieke bouwstenen; taal wordt één element onder de velen. De grenzen tussen de verschillende disciplines komen daarbij meer en meer op de helling te staan. Deze multidisciplinariteit manifesteert zich in groeiende mate als een wezenstrek van het theater van deze tijd en dwingt ook het 'repertoiretheater-oud-concept' tot het herdenken van zijn eigen functie. De eerste tekenen van antwoord op de zich uitbreidende disciplinevervaging zien we in de grote structuren in het buitenland reeds opduiken. De nieuwe directie die Claus Peymann in het theater van Bochum opvolgde, vroeg aan choreografe Reinild Hoffmann om met haar gezelschap en haar werk integraal deel te komen uitmaken van het Schauspielhaus; Toneelgroep Amsterdam liet dit seizoen plastisch kunstenaar Jeroen Henne-man zijn gang gaan om een volledige voorstelling uit te werken waarbij het

ruimtelijk concept de kern zelf van de creatie was; in Grenoble werd, enkele jaren geleden reeds, Jean-Claude Gallotta als directeur van het Cultureel Centrum aangesteld: voor het eerst werd hiermee de uitwerking van de globale arbeid van zo'n 'huis' (receptief én productief; theater, dans, film, plastische kunst, muziek, enz.) aan een choreograaf toevertrouwd. Misschien komen we wel dicht bij wat de functie van repertoiretheater vandaag zou kunnen zijn, wanneer we de woorden van Janine Brogt, dramaturge van Toneelgroep Amsterdam overnemen (*Etcetera* 21-22, p. 15) die zei, dat de grote concentratie van mankracht en middelen in zo'n repertoirehuis precies moest gebruikt worden "om die dingen te doen die elders niet kunnen". Dat het brengen van een tekstrepertoire, in de oude betekenis van dat woord, elders wél kan — niet zelden zelfs met meer kwaliteit dan in de A-gezelschappen — werd door de 'middengroepen' en ook door andere nog kleinere structuren afdoende bezwezen. Uitgaande van deze redenering wordt misschien een nieuwe invulling van het begrip 'hedendaags repertoire' mogelijk, nl. het tonen, in zijn continuïteit, van het werk van alle hedendaagse auteurs, of hun essentieel creatief uitgangspunt nu tekst, dans, ruimte of nog iets heel anders is. In het kader van het op punt stellen van een nieuwe woordenschat om de huidige realiteit te beschrijven kan het begrip 'artistieke continuïteit' een plaats verwerven naast het oude woord 'tekstrepertoire'; artistieke continuïteit als: het tonen van de integraliteit van het werk van podium-artisten die vandaag bezig zijn, welke specifieke vorm hun werk ook moge aannemen. Het tonen van deze continuïteit vraagt echter enerzijds om andere structuren waarbinnen dit soort werk zich kan ontwikkelen (anders dan diegene die nu voorliggen in onze A-gezelschappen) en anderzijds om een andere relatie met het publiek.

Artistiek leidinggeven

Het ontwikkelen van een dergelijke artistieke continuïteit gaat, naar mijn gevoel, onvermijdelijk gepaard met de ontwikkeling van een aantal andere begrippen, die tot op dit ogenblik binnen de geschiedenis van de professionalisering van het Vlaamse theater nog niet of alleszins te weinig aan de orde zijn geweest, nl. de begrippen 'artistieke leiding', 'artistiek profiel', 'artistieke visie', enz. De inhoud van